TŘETÍ VÝROČNÍ ZPRÁVA

českého soukromého gymnasia ve Vyškově

za školní rok 1901—1902.

Obsah:

Ve Vyškově 1902.

OBSAH.

Třetí

výroční zpráva

českého soukromého gymnasia ve Vyškově

za školní rok 1901—1902.

Obsah:

Ve Vyškově 1902.

Tiskem Jana Hona ve Vyškově. — Nákladem Gym. Matice Vyškovské.

Třetí
výroční zpráva
českého soukromého gymnasia ve Vyškově

za školní rok 1901—1902.

Obsah:

Ve Vyškově 1902.

Tiskem Jana Hona ve Vyškově. — Nákladem Gym. Matice Vyškovské.

Jak působily plody literatury řecké na vývin římské literatury.

Vos exemplaria Graeca
nocturna versate manu, versate diurna.

Slovy těmito Horatius A. p. 269.—270. zřejmě označuje potřebu studia literatury řecké pro vývin římské literatury.

Již v nejstarších dobách pozorovati lze styky Římanů s Řeky: Římané od Řeků přijali abecedu, mnohé řecké názory náboženské přešly do Říma a j. Rozsáhlé obchodní styky s Řeky nutily Římany, aby se učili jazyku řeckému. Avšak oba tyto slavné národy ve starověku v nejužší styky přivedly poměry politické. Po válce tarentské (282—272), kdy Řekové dolnoitalští a po válce prvé punské (264—241), kdy Řekové ze Sicilie byli přivedeni pod moc římskou, přišlo veliké množství Řeků do Říma, kteří ovšem přinesli s sebou svoji literaturu, která tehdáž již byla na vrcholu své dokonalosti, římská však literatura byla v nejprvnějších počátcích. I nikterak nelze se diviti, že od té doby vliv řecké literatury na literaturu římskou byl převeliký. Tak tedy v době, kdy Řekové jsouce přemoženi zbraní vojenskou, přemohli své nepřátele zbraní ducha. Hor. Ep. II. 156 a nn.

Graecia capta ferum victorem cepit et artes
intulit agresti Latio.

To ovšem nevztahuje se k úplnému podrobení Řecka, nýbrž k podrobení Dolní Italie a Sicilie.

Literatura řecká, jíž známost od té doby v Římě víc a více se šířila a obdiv čím dále tím větši budila, svými překrásnými plody vábila mnohé muže, aby na základě tak bohaté a stkvělé literatury řecké založili svoji literaturu, která dosud byla v plénkách. I vyskytli

Prameny: **M. Schanz:** Geschichte der römischen Litteratur. **Teuffel:** Geschichte der römischen Litteratur. **Ribbeck:** Die römische Tragoedie. **Ribbeck:** Geschichte der römischen Dichtung. **Kampe:** Die Lustspiele des Terentius und ihre griechischen Originale. **Bergk:** Opusc. I. **Döring:** Über den Homerus latinus. **Weidenbach:** de Catullo Callimachi imitatore. **Šuran:** Přehled dějin literatury římské.

se mnozí, kteří řecká díla buď překládali neb napodobili, aby plody literatury řecké i širším kruhům staly se přístupny. Tak Livius Andronicus počal překladem Odyssey a skládal dramata dle vzorů řeckých, podobně Naevius, Ennius, Pacuvius, Caecilius a jiní jak v dalším svém pojednání ukáži, těsně lnuli k svým vzorům řeckým.

A tak bylo nejen za doby nejstarší, nýbrž i později, ano i tehdy, kdy již Římané mohli vykázati se muži, jimž čestné místo v literatuře náleží, sáhali ke vzorům řeckým a z nich látku svou čerpali. Tak Enniem básnictví epické povzneslo se dosti vysoko; i zdálo by se, že epos římské opíralo se o toto domácí, ale tomu tak nebylo. Pohleďme jen na př. na dílo nesmrtelného Vergilia. Vergilius jeví se pilným napodobitelem Homera a básníků alexandrijských. Právem lze říci, že bez Enniových Annalů můžeme si mysliti Aeneidu, ale nemůžeme si jí mysliti bez Iliady a Odyssey. Ve IV. knize Vergilius napodobí alexandrijského básníka Apollonia, ale i tu třeba konstatovati, že ve IV. knize napodobil Odysseu: milostný poměr Odysseův ke Kalypse a Kirce a tento vliv na IV. knihu je větší. Naproti tomu vliv Enniovy básně Annales na báseň Vergiliovu je poměrně nepatrný. Ovšem bádáním novějším názory poněkud se změnily, a má se za to, že i imitace Annalů Enniových byla u Vergilia značná. Ale srovnáme-li to s vlivem básní Homerových vychází na jevo, že vliv Homerův jest nesmírně větší a důležitější než básní Enniových. Celkem jeví se, že I.—VI. zpěv Aeneidy opírá se o Odysseu, VII.—XII. o Iliadu.

Právem užívá se přirovnání: jako obr Antaios v boji s Heraklem vždy nové síly nabýval, když země se dotýkal, tak literatura římská jen tím a potud prospívala, pokud byla ve spojení se silnou literaturou řeckou. A velmi vhodně přirovnává prof. Dr. Kvíčala římskou literaturu k zahradě, jejíž téměř všecky rostliny z cizích sadů pocházejí a v kteréž daří se jedněm dobře, jiným méně dobře. Kdybychom chtěli odstraniti to, co v památkách latinských na jevo přivádí literaturu řeckou, zůstaly by zlomky skrovné. Jen v satiře a řečnictví musíme uznati větší samostatnost Římanů. Ale i v těchto oborech nastal utěšenější vývoj, když řecká literatura a vzdělanost mocně působila na celý život římský.

Za doby Ciceronovy a Augustovy vliv literatury řecké na římskou byl velmi vydatný. Než vlivu tomu někteří poctiví, však krátkozrací Římané, mezi nimi i vynikající státníci kladli odpor, pokládajíce šíření se řecké vzdělanosti za zbytečné a nepřiměřené povaze národa římského, ba někteří i za nebezpečné. Někteří myslili, že řeckou literaturou a vzdělaností nastane v Římě všeobecná nákaza mravní. K této antipathii mnohých Římanů, k tomuto odporu, jejž řeckému živlu mnozí kladli, přispěl zajisté pohled na tehdejší občanskou ochablost Řeků a na mravní jich úpadek za tehdejší doby. Ovšem byli Řekové tehdáž ochablí, byla veliká rozervanost u Řeků,

ale přece starý duch řecký, stará vzdělanost řecká nezanikla. Úsudek Římanů byl poněkud přemrštěný.

V nenávisti proti živlu řeckému vynikl zvláště starý Cato, který proti řeckému umění pronesl charakteristický výrok, zachovaný podle smyslu u Livia XXXIV. 4: iam nimis multos audio Corinthi et Athenarum ornamenta laudantes, mirantesque et ante fixa fictilia deorum Romanorum ridentes. Catonovi již se hnusilo a protivilo, že pořád jenom památky řeckého umění v Římě se chválí, že Římané se jim diví a že se posmívají římské jednoduchosti. I usiloval o to, aby řečtí filosofové co nejrychleji byli z Říma odstraněni, poněvadž se obával, že by římská mládež mohla se nakaziti.

Avšak i v pozdější době byli poctiví muži, kteří podobně smýšleli jako Cato. Tak na příklad otec Ciceronův, jehož výrok zachoval nám syn jeho ve spisu de Oratore II. 66.: nostros homines similes esse Syrorum venalium: ut quisque optime graece sciret, ita esse nequissimum.

Počínání Catonovo a jiných mužů bylo však malomocné. Sám prý Cato u vysokém stáří počal učiti se jazyku řeckému a seznamovati se s řeckou literaturou.

Předeslav kratinký tento úvod přicházím k vlastnímu úkolu a ukáži, kteří spisovatelé a básníci z bohaté literatury řecké buď překládali neb plody řecké napodobili. By pojednání mé bylo přehledné chci rozděliti látku svoji nikoli dle různých oborů, nýbrž dle period, jež shledáváme v literatuře římské.

I.

Za první doby Římané spokojovali se pouze povrchním přihlížením k literárním památkám řeckým, neboť literární zaměstnání pokládalo se za méně důstojné než činnost vojenská a politická.

První muž, s nímž v literatuře římské se setkáváme, jest L. Livius Andronicus, který r. 240 př. Kr. dal provozovati drama latinské a ten rok pokládá se za počátek literatury římské. Rok ten důkladně označil Cicero Brutus XVIII. 72.; Livius primus fabulam C. Claudio Caeci filio et M. Tuditano consulibus docuit, anno ipso ante quam natus est Ennius, post Romam conditam autem quarto decumo et quingentesimo, ut hic ait, quem nos sequimur. L. Livius Andronicus jsa od Livia Salinatora propuštěn na svobodu učil latinsky a řecky. Aby měl pro latinské vyučování vhodnou pomůcku, přeložil Homerovu Odysseu. Titul překladu toho byl Odyssia. Překlad byl velmi drsný a nedokonalý, tak že Cicero srovnává jej s hrubými pokusy Daedalovými. Cicero Brutus XVIII. 71.: et Odyssia latina est sic tanquam opus aliquod Daedali et Livianae fabulae non satis di-

gnae, quae iterum legantur. Mimo to dokazují to i zlomky, které se zachovaly; zvláště poučným příkladem, na jak nízkém stupni bylo tehdáž epické veršovnictví, jest srovnání zlomku Liviova, jenž se týká zhoubného působení moře na plavce.

namque nilum peius macerat hemonem
quamde mare saevom, vires quois sunt magnae
topper confringent importunae undae
s Odyss. VIII. 139.—140.
οὐ γὰρ ἐγώ γέ τί φημι κακώτερον ἄλλο θαλάσσης
ἄνδρα γε συγχεῦαι, εἰ καὶ μάλα κάρτερος εἴη.

Originál řecký jest strnčnější, plynnější a lahodnější.

Z překladu, který počínal slovy:

virum mihi, Camena, insece versutum

a přeložen byl veršem saturnským, zachovaly se nám přečetné zlomky. Překlad Liviův existoval ještě za doby Horatiovy, jak viděti z Epist. II. 1. 69. a nn.

non equidem insector delendave carmina Livi
esse reor, memini quae plagosum mihi parvo
Orbilium dictitare.

Mimo to Livius překládal i dramata, z nichž však zachovaly se nám zlomky jen nepatrné. Z komoedií, které přeložil, máme jen některé tituly. Ani tato díla netěšila se veliké oblibě, jak souditi lze z uvedeného místa Ciceronova Brut. XVIII. 71. Ale pro vývin literatury římské byla přece velmi důležita.

Větší nadání básnické měl Cn. Naevius, který netoliko překládal nýbrž i kontaminoval t. j. vlastním svým nadáním dva kusy obsahu podobného spojoval. Pro nedostatek fragmentů, které se nám zachovaly, jest těžko ovšem stanoviti, zda ten či onen básník řecký byl mu vzorem. Že Naevius při svých komoediích a tragoediích čerpal z básníků řeckých, to dosvědčují také slova Gelliova III. 3. 15.: de Naevio accepimus fabulas eum in carcere scripsisse Hariolum et Leontem, cum ob assiduam maledicentiam et probra in primores civitatis, de graecorum poetarum more dicta, in vincula Romae a triumviris coniectus esset.

Horlivým překladatelem řeckých originálů byl Q. Ennius, jehož zásluha, ač od mnohých byla zneuznávána, jako od Horatia Epist. II. 1. 50 nn.

Ennius et sapiens et fortis et alter Homerus,
ut critici dicunt leviter curare videtur,
quo promissa cadant et somnia Pythagorea

jest převeliká; on byl nejslavnějším a nejplodnějším básníkem archaické doby literatury římské. V tragoediích svých, z nichž zachovalo se nám celkem 448 veršů, nejvíce a nejraději napodobil Euripida, méně Sofokla a Aischyla. Euripides z básníků tragických právě tak nejvíce líbil se Enniovi, jako i pozdější latinští skladatelé tragoedií hlavně následovali Euripida.

Dle Euripida složeny jsou, jak soudí Ribbeck Röm. Trag. str. 213. a Teuffel Gesch. der röm. Lit. str. 126. tragoedie: Andromeda Hecuba, Iphigenia, Medea exul, Melanippa, Telephus, Alexander, Andromacha, pravděpodobně Alcumaeo, Cresphontes, Erechteus, Medea Ath., Phoenix; dle Aischyla Eumenides, dle Sofokla Aiax, dle Aristarcha Achilles — tak lze souditi ze zlomků. Že Ennius z Euripida překládal, toho máme i doklady; tak Gellius XI. 4.: Euripidis versus sunt in Hecuba .... Hos versus Q. Ennius, cum eam tragoediam verteret, non sane incommode aemulatus est.

Napodobení vzorů řeckých u Ennia bylo rozdílné; tu doslovně překládal, onde volně napodobil, buď zkracuje text původní neb jej rozšiřuje. Podobně volně si počínal i při volbě metra, užívaje s obzvláštní oblibou trochejského septenáru místo iambického trimetru. Toho svědectví jest u Cicerona de fin. II. 4.: cum ..... fabellas latinas ad verbum e Graecis expressas non inviti legant. Quis enim tam inimicus paene nomini romano est, qui Ennii Medeam aut Antiopam Pacuvii spernat aut reiciat, quod se isdem Euripidis fabulis delectari dicat.

Cicero de opt. gen. or. VI. 18.: eidem ..... Andromacham aut Antiopam aut Epigonos latinas recipiunt, eidem tamen Ennium et Pacuvium et Accium quam Euripidem et Sophoclem legunt. Terentium et Caecilium quam Menandrum legunt. Quod igitur est eorum in orationibus e graeco conversis fastidium, nullum cum sit in versibus?

Mimo to přeložil Ennius Euhemerův spis *Ἱερὰ ἀναγραφή* pod názvem: Euhemerus sive sacra historia. Euhemerus v tomto spise chtěl dokázati, že mythologie řecká není nic jiného než proměna jakási a porušení historie; on řekl, že bohové a heroové, kteří se v mythologii uvádějí, jednou kralovali, aneb že to byli vůbec slavní a znamenití mužové, jimž dostalo se po smrti, někdy i za živa božské pocty a kteří proto později pokládáni jsou za bohy. Aby pak tuto svou theorii utvrdil a dokázal, neštítil se lživé fikce. Hlásal totiž, že na jistém ostrově nalezl staré nápisy, na kterých vše, co vykládal, bylo zaznamenáno. Tam četl, že Zeus, na př. byl starým králem a později teprve za boha nejvyššího že byl pokládán.

Poněvadž tento spis Enniovi se líbil, přeložil jej do latiny. Cicero de nat. deor. I. 41. 119.: Euhemerus, ... quem noster et interpretatus et secutus est praeter ceteros Ennius. August. civ. D. VII.

26. (27.): totam de hoc Euhemerus pandit historiam, quam Ennius in latinum vertit eloquium.

Ennius také složil gastronomickou báseň Hedaphagetica dle vzoru Archestratovy básně *Ἡδυφαγητικά*. Svou epickou básní Annales uvedl řecký hexametr v literaturu římskou.

Vedle básníků již uvedených pěstovali tragické básnictví dle vzorů řeckých M. Pacuvius a L. Accius. M. Pacuvius ve svých tragoediích napodobil Sofokla, Euripida a Aischyla. Jeho tragoedie Niptra jistě, jak soudí Ribbeck Die röm. Trag str. 334., skládána byla dle Sofoklovy tragoedie *Νίπτρα*, která uvádí se i pod názvem *Ὀδυσσεὺς ἀκανθοπλήξ*. Tak ovšem slulo také drama Apollodora z Tarsu, Pacuvius však následoval Sofokla, jak dosvědčuje Cicero Tusc. disp. II. 21. 48.: Non nimis in Niptris ille sapientissimus Graeciae saucius lamentatur, vel modice potius:

Pedetentim, inquit, et sedato nisu!

Ne succussu arripiat maior Dolor .... (Pacuvius hoc melius quam Sophocles; apud illum enim perquam flebiliter Ulixes lamentatur in vulnere) ....

Jeho tragoedie Antiopa byla, jak Cicero dosvědčuje, takřka doslovným překladem Euripidovy tragoedie *Ἀντιόπη*.

Tragoedie římská vrcholu dosáhla L. Acciem. Veleplodný básník tento — zachovalo se nám as 50 titulů jeho dramat — po většině volně překládal originály řecké. Že překlad jeho nebyl doslovný, poznáme nejlépe, srovnáme-li zachovaný zlomek z počátku tragoedie Phoenissae s prologem Euripidovy tragoedie

sol qui micantem candido curru atque equis
flammam citatis fervido ardore explicas,
quianam tam adverso augurio et inimico omine
Thebis radiatum lumen ostentas tuom —?

Eurip. Phoen. 1. a nn.

ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν
καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις
Ἥλιε, θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα
ὡς δυστυχῆ Θήβαισι τῇ τόθ' ἡμέρᾳ
ἀκτῖν' ἐφῆκας, Κάδμος ἡνίκ' ἦλθε γῆν
τήνδε κ. τ. λ.

Ze srovnání toho vidíme, že Accius tu originál řecký rozšiřoval, tu opět zkracoval. Jak z četných zlomků, jež nám jsou zachovány

a o nichž pojednává Ribbeck Die röm. Trag. str. 350.—600. jest viděti, překládal Accius nejvíce ze Sofokla, méně z Euripida a Aischyla. Mimo to Accius i kontaminoval; tak dle všech tří básníků kontaminována byla tragoedie Philocteta, dle Aischyla a Sofokla, jak Ribbeck str. 601. soudí, Armorum iudicium.

Komické básnictví nejskvělejšího výsledku došlo vystoupením Plautovým. T. Maccius Plautus byl napodobitelem řeckých básníků a zejména bral látku svoji od básníků novější komoedie: Menandra, Philemona, Diphila a Demophila. Pod jeho jménem existovalo asi 130 dramat, avšak M. Terentius Varro, známý polyhistor, tolik 21 za pravé uznává; jsou to tak zvané fabulae Varronianae, které až na jednu se nám zachovaly. Ve mnohých z těchto komoedií lze určitě neb s velikou pravděpodobností zjistiti řecké vzory, u mnohých známe toliko tituly komoedií, které napodobil. Tak z prologu Miles gloriosus víme, že předlohou k této komoedii byl *Ἀλαζών*, jména básníkova však neznáme. Ribbeck Geschichte der röm Dichtung str. 124., Schanz Geschichte der röm. Lit. soudí a jistě správně, že Philemon byl Plautovi vzorem při komoedii Trinummus svou komoedií *Θησαυρός*; Mercator — *Ἔμπορος*; Mostellaria — *Φάσμα* Diphilos při komoedii Casina svou komoedií *Κληρούμενοι*; téhož básníka napodobil při komoedii Rudens; básníka Demophila komoedii *Ὀναγός* napodobil v komoedii Asinaria, Menandrovy komoedie *Ἀδελφοί*, *Καρχηδόνιος*, *Δὶς ἐξαπατῶν* napodobil v komoediích Stichus, Poenulus, Bacchides.

Plautus však nebyl jen reproduktivním básníkem a kompilatorem naproti řeckým svým předchůdcům, nýbrž on dovedl originálně a z římského stanoviska psáti, co od řeckých vzorů přijal. Zejména uznati jest originálnost jeho vtipů a šprýmů, kterých tolik jest v jeho komoediích. Tyto vtipy jsou zcela přiměřeny způsobu života římského a římským poměrům a těch nemohl Plautus převziti od svých řeckých učitelů a již proto je nespravedlivý úsudek Horatiův ad Pis. 270. a nn.

at vestri proavi Plautinos et numeros et
laudavere sales, nimium patienter utrumque,
ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
scimus inurbanum lepido seponere dicto
legitimumque sonum digitis callemus et aure.

Horlivými napodobiteli Menandra byli komičtí básníci Statius Caecilius, P. Terentius Afer a L. Afranius. St. Caecilius napsal asi 40 komoedií většinou dle Menandra. Gellius 2. 23. uvádí několik míst z překladu Caeciliova Plocia a souhlasná místa originálu, aby ukázal, jak překlad a originál od sebe se liší. L. Afranius napodobuje Menandra hleděl převésti komoedii na půdu domácí, skládal tak zv.

comoedia togata. Horatius Ep. II. 1. 57.: dicitur Afrani toga convenisse Menandro.

Afranius sám k tomu se přiznává v prologu ke Compitaliím, jak dosvědčuje Macrobius Sat. VI. 1. 4: Afranius togatarum scriptor in ea togata, quae Compitalia inscribitur, non inverecunde respondens arguentibus, quod plura sumpsisset a Menandro: „Fateor", inquit, „sumpsi non ab illo modo, sed ut quisque habuit, conveniret quod mihi quodque me non posse melius facere credidi, etiam a Latino. Že Afranius napodobil Menandra, dosvědčuje také Cicero de fin. I. 3. 7.: locos quosdam, si videbitur. transferam, . . . cum inciderit, ut id apte fieri posset. ut ab Homero Ennius, Afranius a Menandro solet

Zvláště veliké slávy si získal P. Terentius Afer. V komoediích svých napodobil Menandra a Apollodora. Terentius mnohem těsněji lpí na svých originálech, on ani tituly nelatinisuje a i jména vystupujících osob jsou řecká. Poměr Terentiův k originálům poznáváme ze svědectví Caesarova a Ciceronova Caesar nazývá jej dimidiatus Menander. Cicero ad Att. VII. 3. 10. Terenti . . . . Menandrum in medium nobis sedatis motibus affers etc. V origin álnosti a ve vtipu Terentius ovšem Plautovi se nevyrovná, komoedie jeho však jsou ušlechtilejší a jemnější. Terentius byl nepřítelem všeho drsného a smyslného (Kampe: Die Lustspiele des Terentius und ihre griechische Originale) a proto vyhýbal se všem komoediím, kde hodování hrálo hlavní úlohu.

Pod jménem skladatele komoedií Turpilia jest zachováno 13 titulů, jež jsou vesměs řecké. Cicero, jak ze spisu jeho de fin. I. 2. 5. na jevo vychází, znal tragoedii od jakéhosi Atilia, jež byla překladem Sofoklovy Elektry. ale Cicero sám překlad tento nazývá špatným. Praví Cicero na uvedeném místě: ut . . . . . male conversam Atilii (Electram) mihi legendam putem. Z dramata tohoto bylo zpíváno dle Suetonia Caes. 84. jedno canticum při hrách pořádaných na počest Caesarovu od Antonia vedle cantica z Pacuviova dramatu: Armorum iudicium (Ribbeck Die röm. Trag. str. 609.)

Pozoruhodná jsou slova Th. Bergka Opusc. I. 225. a n., jimiž označuje poměr plodů latinských k řeckým: Saepius iam homines docti inquisiverunt in eam rationem, quam tragici Latini in convertendis Graecorum poetarum fabulis secuti sint. Atque illud quidem satis compertum est tam accuratam et omnibus partibus absolutam conversionem, quam hac nostra aetate requirimus, Romanis intactum fuisse opus, et si qui forte id tentaverint, quemadmodum ferreus ille scriptor Atilius, quem Sophoclis Electram male convertisse perhibet Cicero de fin I. 2. 5. improbatos esse. Vel qui proxime ad Graeca exempla se applicaverunt, secuti sunt illud, quod Cicero ait de optimo genere oratorum c. VII. 23.: quorum ego orationes si, ut spero, ita

expressero virtutibus utens illorum omnibus, id est sententiis et earum figuris et rerum ordine, verba persequens eatenus, ut ea non abhorreant a more nostro quae si e Graecis omnia conversa non erunt, tamen ut generis eiusdem sint, elaboravimus —, erit regula, ad quam eorum dirigantur orationes, qui Attice volent dicere. Contra qui suo confisi ingenio altius se sustulerunt, ii quae minus commode et decore e Graecis poetis facta esse videbantur, immutabant et corrigebant, quemadmodum exempli gratia Pacuvius in Niptris extremis versatus est: nam cum Sophocles Ulissem vulneratum graviter ingemiscentem et muliebri propemodum ritu illacrimantem fecisset, id Romanus poeta viro forti et constanti non satis dignum esse censuit, itaque totum illum locum aliter conformavit (vid. Cic. Tusc. quaest. II. 21. 49.)

Est vero etiam medium quoddam iter. Namque equidem existimo tragicos Latinos eadem plane ratione usos esse in tragoediis scribendis qua comicos: quemadmodum enim comici, praecipue Terentius, ubi Graecorum aliquam fabulam elegerunt, quam sequerentur, etiam aliunde ex comoedia, cui simile erat argumentum, quaedam petiverunt, ita etiam Ennium, Attium, Pacuvium Graecas tragoedias contaminavisse. ut hoc utar verbo, existimo. Quid quod etiam postea Latini poetae eandem fere rationem secuti sunt: nam Vergilius quidem in eclogis, ubi ad Theocriti exemplum se componit, Graecis exemplaribus similiter usus esse deprehenditur. Est autem illud ex ipso Romanorum ingenio repetendum, qui cum rerum potissimum varietate et copia delectarentur, simplicitatem illam argumenti, quae in plurimis Graecarum literarum monumentis reperitur, quaeque a Graecis poetis ingeniosissime est exornata, spernebant: itaque Latini poetae, ut popularium studiis satisfacerent, rerum plurimarum enarrationem sectabantur. Multo autem magis id in tragoedia usu venit, quam in comoedia, quoniam chori partes imminutae sunt, quamquam non penitus sublatae, uti nuper quoque homines quidam docti, pravo decepti errore, existimant.

II.

Horlivěji než za doby nejstarší byly překládány památky řecké za doby Ciceronovy a Augustovy. Velmi důležitým momentem za těch dob bylo přesvědčení, které měli aspoň čelnější spisovatelé římští, že k nabytí důkladnějšího vzdělání, k ušlechtění a zvelebení literatury římské nepostačuje jenom povrchní a omezená znalost řecké literatury, nýbrž že potřebí jest všestranného seznámení se s památkami řeckými, Proto vynikající mužové vřele odporučovali studium a následování vzorů řeckých. Tak Cicero ve spisech filosofických a rhetorických. Cicero sám skrz na skrz byl řeckou vzdělaností proniknut a byl toho přesvědčení, že jen znalost řeckých památek a řeckého vzdělání vůbec jest tím pravým prostředkem, kterým by římská literatura mohla dojíti k dokonalosti.

Tak za doby Ciceronovy, jak zvána druhá doba dle nejčelnějšího muže svého — doba zlaté prosy — povrchní znalost řecké literatury ustoupila u přemnohých mužů té doby důkladnému poznání. Přesvědčení, že nemůže literatura a vzdělanost domácí výhradně na základě literárních plodů doby archaické dojíti stkvělého výsledku, se rozšířila a za nezbytnou známku vzdělanosti poněkud vyšší pokládala se vzdělanost a znalost v oboru řeckého jazyka a řecké literatury. Podle Quintiliana inst. X. 5 2. pokládali staří řečníci doby Ciceronovy za nejlepší prostředek k rhetorickému vycvičení se překládání řeckých řečí do latiny. Cicero sám často to odporučuje a sám, jak níže uvidíme, překládal.

Dějepisná díla Řeků za doby této nepokládala se již jen za pramen, z kterého by římští dějepisci látku svou čerpali, nýbrž řecké památky pokládány jsou v této době za vzory, kterými methoda dějepisná se má říditi. Poznávalo se, že musí také dějepisectví římské kráčeti tou drahou, na kterou řečtí dějepisci nastoupili.

V literatuře filosofické za doby této pohřešuje se u Římanů více než v kterémkoli jiném oboru samostatnost. Filosofická literatura u Řeků nebyla Římanům základem vlastního bádání a pokroku filosofického, nýbrž byla to zásobárna, z které vybírali, co se jim líbilo, co se jim zdálo býti vhodným. Byli ovšem muži, kteří jedné soustavy se přidržovali, to však nebyli též samostatní badatelé filosofičtí nýbrž jen odvislí přívrženci jistého směru filosofického.

Representantem doby této jest M. Tullius Cicero, spisovatel veleplodný a pilný. Cicero není originální, ale dovede pěkně cizí látku zpracovati a lahodně reprodukovati. Cicero, jak sám doznává v listě ad Att. IV. 21. byl milovníkem řecké literatury. Především vzory jsou mu Plato a Demosthenes. S lekturou jejich spojoval čtení básníků, historiků a filosofů. Z básní znal zvláště Homera, o tom svědčí listy, kde místa z něho cituje, pak dramata Aischylova, Sofoklova, Euripidova. Poslouchal přednášky řeckých filosofů a rhetorů. Už v Římě obcoval Cicero s filosofem Philonem, náčelníkem akademie a epikurem Faidrem. Cicero Ep. XIII. 1. 2 ; a Phaedro qui nobis, cum pueri essemus, antequam Philonem cognovimus, valde ut philosophus, postea tamen ut vir bonus et suavis et officiosus probabatur. Brutus 80. 306.: cum princeps Academiae cum Atheniensium optumatibus Mithridatico bello domo profugisset Romamque venisset, totum ei me tradidi quodam ad philosophiam studio concitatus. Že Faidra v Athenách poslouchal, jde na jevo z de fin. 1. 5. 16.

Co se týká rhetoriky, byl Cicero v Římě žákem rhetora Molona z Rhodu; jiného stoického filosofa Diodota, jak Cicero sám pravil, měl u sebe v domě, aby s ním mohl obcovati. Brutus 90, 309.: Eram cum stoico Diodoto, qui cum habitavisset apud me mecumque vixisset,

nuper est domi meae mortuus. A quo cum in aliis rebus tum studiosissime in dialectica exercebar.

Nicméně Cicero přece, ačkoliv již v Římě s nejčelnějšími filosofy a rhetory tak horlivě obcoval, cítil toho potřebu, aby cestu do Řecka podnikl. V Athenách byl Cicero posluchačem Antiocha, o němž praví, že byl nejslavnější a nejrozumnější filosof staré Akademie Brut. 91. 315.: Cum venissem Athenas, sex menses cum Antiocho, veteris Academiae nobilissimo et prudentissimo philosopho, fui studiumque philosophiae numquam intermissum a primaque adulescentia cultum et semper auctum hoc rursus summo auctore et doctore renovavi. De nat. deorum 1. 21. 57.: Zenonem, quem Philo noster coryphaeum appellare Epicureorum solebat, cum Athenis essem audiebam frequenter, et quidem ipso auctore Philone. Pilně v řečnictví cvičil se u Demetria syrského. Brutus 91. 315.: Eodem tempore Athenis apud Demetrium Syrum, veterem et non ignobilem dicendi magistratum, studiose exerceri solebam.

Šest měsíců zdržel se Cicero v Athenách, potom cestoval po Malé Asii a všude vyhledával nejslavnějších rhetorů. Dvě léta tato cesta trvala, načež se vrátil do Říma a to, jak sám o sobě praví. Brut. 91.: Ita recepi me biennio post non modo exercitatior, sed prope mutatus.

Cicero také překládal z řečtiny. Přeložil dvě slavné řeči o věnci Demosthenovu a Aischinovu; k překladu přidal krátký úvod, který se nám zachoval v de optimo genere oratorum, kdežto překlad se ztratil. Mimo to přeložil Cicero Platonovu rozmluvu Protagoras a Timaios. V mládí svém přeložil Xenofontův spis Oeconomicus, jak sám praví de off. II. 24. 87.: Oeconomicus, quem nos, ista fere aetate cum essemus, qua es tu nunc, e Graeco in Latinum convertimus.

Cicero nejen že horlivě četl básníky řecké, nýbrž on i básně skládal buď samostatně, buď Řeky napodobuje neb překládaje. Tak asi napodobil básníky řecké v básních Glaucus, která existovala ještě ze doby Plutarchovy, Nilus, Alcyone, Uxorius a přeložil Aratovu didaktickou báseň *Φαινόμενα*, o podstatě nejdůležitějších zjevů nebeských. Že báseň tu přeložil v mládí, vidíme z de nat. deorum II 104., kde se praví, že to učinil admodum adulescentulus. Tím překladem velice se zavděčil svým krajanům; neboť Aratos hojně byl čten od tehdejšího světa a Římané měli zvláštní zálibu v básnictví didaktickém. Že Římané o báseň tu velice se zajímali, vidíme z toho, že i po Ciceronovi Aratos byl překládán a napodoben. Tak zpracoval báseň tu latinsky Caesar Germanicus a Avienus. Aratos pojednal nejen o zjevech nebeských, nýbrž v přídavku o znameních počasí a část ta se nazývá *Διοσημεῖαι*. Cicero i tento přídavek přeložil pod jménem Prognostica=*προγνώσεις διὰ σημείων*. Kdežto báseň Germanikovu a Avienovu máme celou, máme z Ciceronovy jen zlomky. Nejvíce

zlomků je u Cicerona samotného v de nat. deorum a de divinatione, pak u grammatiků. Srovnáme-li překlad s originálem, vidíme, že, předlohu brzy zkracoval brzy zevrubněji rozváděl. Ježto báseň tu přeložil jsa mlád, není divu, že někde neporozuměl originálu nebo nedosti bedlivě si vedl a činil věcné chyby.

Jako celé básně řecké, tak přeložil Cicero jednotlivá místa, zejména rád překládal z Homera a z tragických básníků Aischyla, Sofokla, Euripida. Že Cicero přeložil jen jednotlivá místa, vysvítá z de fin. V. 18.46. Tak přeložil z Iliady část řeči Odysseovy II. 299. —330. obsahující znamení, jakého dostalo se Řekům v Aulidě a výklad Kalchantův; překlad ten je v de divinatione II. 30.63. V Tusc. disp. III. 26.63. přeloženy z Iliady verše VI. 201. a nn. o Bellerofontovi; tamže III. 9. 18. slova Achillova Il. IX. 646.—648.; tamže III. 27. 65. slova Odysseova k Achillovi Il. XIX. 226 a nn. Z Odyssey přeloženy verše XII. 184.—191. v de fin. V. 18.49.; Od XVIII. 136. ve zlomku z de fato, jenž zachován jest u August. de civ. dei V. 8. Z Aischyla *Προμηθεὺς Λυόμενος* frg. 787. u Naucka přeložen jest v Tusc. disp. III. 10. 23., kde vykládá Prometheus Titánům, kteří chor tvořili, jak orel Jovův přilétá a klove játra. Ze Sofokla v Tusc. disp. II. 8. 20. je překlad Trach. 1046.—1102., kde umírající Herkules naříká.

Kdy Cicero tato místa překládal, není jasno, mnohá snad už jako jinoch, jiná při návratu z Řecka. Cicero spoléhaje na paměť nenahlížel často do originálu a není divu, že při citování vloudily se mu omyly. Takový omyl je v de gloria 2., kde je překlad z Il. VII. 89.—91. Ty verše nepraví u Homera Aias, nýbrž Hektor a to ne v souboji s Aiantem, nýbrž když Řeky vyzývá k souboji.

Jakým způsobem Cicero překládal, to sám naznačuje v úvodě spisu de optimo genere oratorum c. 5.: nec converti ut interpres, sed ut orator, sententiis iisdem et earum formis tamquam figuris, verbis ad nostram consuetudinem aptis. In quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere, sed genus omne verborum vimque servavi. Non enim ea me annumerare lectori putavi oportere, sed tamquam appendere.

Ježto mimo Cicerona i jiní spisovatelé, jak jsem již uvedl, přeložili Aratova *Φαινόμενα*, pokládám za vhodné při této příležitosti blíže o tomto se zmíniti — jsou to Germanicus a Rufus Avienus.

Germanicus, syn Drusův, byl muž vysokého vzdělání. Jeho překlad díla Aratova je celkem dílo zdařilé a vyniká nad Ciceronovo; neboť Germanicus byl znatel takových věcí. Vzhledem k originálu počínal si volně. Tak praví J. Frey de Germ. Ar. interpr. p. XXIV.: Germanicus prooemium de suo praemisit, fabulas nonnullas Arato plane intactas addidit. Quae apud Aratum non recte disposita intel-

lexit in meliorem ordinem redegit, plura quae falsa ab Arato prodita esse ex posterioris aetatis astrologorum libris cognoverat correxit.

Že R. Festus přeložil Aratova *Φαινόμενα*, o tom svědectví podává Hieronymus v comm. ad Tit. epist. c. 1.: Arati, quem Cicero in latinum sermonem transtulit et Germanicus Caesar et nuper Avienus et multi quos enumerare longum est. Avienus v překladě svém věrně snažil se napodobiti originál a opírá se o dílo Germanicovo. Sem dlužno přičísti i dílo P. Terentia Varrona At., jehož spis Ephemeris zpracován jest také na základě díla Aratova.

Mimo to Varro Atacinus přeložil báseň Apolloniovu *Ἀργοναυτικά* a Chorographia, jak se zdá dle Alexandra epheského, čímž velikou záslubu získal si v oboru básnictví epického, které ovšem za této druhé doby jen málo se pěstovalo, jako vůbec všecky obory básnictví. Než i v básnictví epickém stal se pokrok; neboť podle řeckých vzorů epických římští básníci počali více dbáti formy umělecké a slohu vytříbeného než za doby archaické a v tom právě veliká zásluha přísluší P. Terent. Varronovi Atac. Quint X. 1. 87 praví: Atacinus Varro in iis per quae nomen est assecutus interpres operis alieni, non spernendus quidem, verum ad augendam facultatem dicendi parum locuples. Slova ta vztahují se na Varr. Argonautae neb Argonautica, o nichž také Ovidius pochvalně se zmiňuje Am. I. 15. 21. A také srovnáme-li zachovaný fragment Argonautik, kde klid noční se líčí, s originálem Apoll. III 749.:

οὐ δὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ᾽ ἀνὰ πτόλιν, οὐ θρόος ἦεν
ἠχήεις· σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην

desierant latrare canes, urbesque silebant :
omnia noctis erant, placida composta quiete

musíme uznati, že překladu náleží přednost před originálem.

Řecké látky mythologické volně napodobil C. Helvius Cinna ve své epické básni Smyrna a jak se zdá, byl mu vzorem Parthenius nicaejský.

Za této doby počali někteří básníci pěstovati také lyrické básnictví, které za první doby docela bylo zanedbáváno. Pěstování lyrického básnictví dělo se též dle vzorů alexandrijských básníků, zejména Kallimacha. Avšak lyrika ze všech odvětví básnických byla snad nejméně přiměřena charakteru římskému; ačkoli později horlivě se pěstovala, přece zůstala velmi dlouho beze všeho vzdělání. Teprve na konci doby republikánské horlivé obcování a stýkání se s Řeky a jich literaturou, povzbudilo Římany také k napodobení v tomto oboru. Římanům zvláště líbila se alexandrijská elegie. Mimo to napodobovali lehčí druhy lyriky aiolské a ionské a meliky. Zprvu skoro jen se překládalo, pak volně se napodobily vzory řecké, až konečně objevily

se básně samostatné. Gellius N. A. XIX. 9. 10. uvádí jakožto nejstarší pokusy v tomto oboru překlady a napodobení epigramů Kallimachových: versus cecinit Valeri Aedutui, veteris poetae, item Porcii Licini et Q. Catuli. quibus mundius, venustius. limatius, tertius graecum latinumve nihil quidquam reperiri puto. Mimo to připomíná se Valerius Cato, který mladiky pobádal ku čtení řeckých básníků.

Nejlepši básníci lyričtí té doby byli: G. Licinius Calvus a C. Valerius Catullus. Že Catullus Kallimacha napodobil, ano někde i překládal, vidíme zvláště z jeho básně 64. a 66. a to také ukázal P. Weidenbach ve spise De Catullo Callimachi imitatore, kde ke konci praví: Videmus igitur, quamvis studeat Catullus Alexandri poetae vestigia in elegiaca poesi accurate premere, tamen non nusquam fervidum eius ingenium rudemque naturae vim fractis imitationis vinculis ultro ferri novaque ingredi itinera.

Dramatické básnictví za doby této nekvetlo; pokračovalo se v provozování dramat starších, nové plody básnictví dramatického vyskytovaly se jen zřídka. Caesar složil tragoedii Oedipus, jak vidíme ze Suetonia Caes. 56.: feruntur et a puero et ab adulescentulo quaedam scripta, ut Laudes Herculis, tragoedia Oedipus, item dicta collectanea, quos omnis libellos vetuit Augustus publicari. Jak můžeme z nadpisu souditi, byla tragoedie ta složena dle řeckého vzoru.

Quintus Tullius Cicero, bratr Tullia Cicerona, mimo svá historická studia, pěstoval básnictví. Schol. Bob. ad Cic. p. Arch. 2. p. 354. or.: fuit enim Q. Tullius non solum epici, verum etiam tragici carminis scriptor. S obzvláštní zálibou lnul k Sofoklovi. Cic. de fin. V. 1. 3.: Quintus: Sophocles . . . . . , quem scis quam admirer quamque eo delecter. Celkem zpracoval Quintus šest dramat, z nichž čtyři tituly známe. Tak čteme u Cicerona ad Quint. fr. III. 6. 7.: quattuor tragoedias sedecim diebus absolvisse cum scribas, tu quidquam ab alio mutuaris. Z těch 4 tragoedií známe jen jeden titul bezpečně: jest to Elektra; v uvedeném listě jmenuje se ještě titul druhé tragoedie: cum Electram et troadam scripseris — tak má cod. Mediceus. Ježto čtení tu jest porušeno, vyskytly se rozmanité změny; tak Schütz: Troades, Fritzsche: Troilum, Bücheler: Aeropam, z nichž nejlepší jest konjektura, jak soudí i Ribbeck Die röm. Trag. str. 619. Troades, Mimo to zpracoval Sofoklovu tragoedii *Σύνδειπνοι* — Cic, ad Quint. fr. II. 15. (16) 3.: *Συνδείπνους Σοφοκλέους* quamquam a te actam fabellam video esse festive, nullo modo probavi a pak drama Erigona Cic. ad Quint. fr. III. 6. 7.: sed et istas et Erigonam quam si . . . . . accepero, scribam ad te, quid sentiam, nec dubito, quin mihi placitura sit; tamže 9. 6,: ne accidat quod Erigonae tuae, cui soli Caesare imperatore iter ex Gallia tutum non fuit. *Σύνδειπνοι* a Erigona byla snad, jak Schanz soudí, satirská dramata.

Již v prvé době shledali jsme, že Livius Andronicus přeložil Odysseu. I jest otázka, zda jediný to byl překlad Homera, básníka tak velikého, tak oblíbeného. Což Ilias nebyla překládána? A vskutku i v římské literatuře máme některé překlady Homera. Mimo již uvedený překlad Odyssey od Livia Andronika, přeložil Iliadu Cn. Matius, jak ze zlomků, jichž zachovalo se asi osm, se zdá, zcela volně. Gellius, který byl pilným čtenářem tohoto básníka, několikrát jej cituje a tak dovídáme se o jeho překladu. Tak čteme u Gellia VII. 6. 5. Cn. Matium . . . . . . in secundo Iliadis, IX. 14. 14. Cn. Matius in Iliadis XXI. Mimo to překlad Iliady, jejž pořídil Ninnius Crassus, cituje Priscian I. 478. H Ninnius Crassus in XXIV. Iliados, dále Nonius II. 88. M. Crassus lib. XVI. Iliados.

Při této příležitosti pokládám za vhodné zmíniti se o jiných překladech z doby pozdější. Tak za doby císařské Attius Labeo přeložil nejen Iliadu, ale i Odysseu, ale slovo za slovem nestaraje se o smysl a proto vysmívá se mu Persius Schol. ad. Pŭrs. I. 4.: Labeo transtulit Iliada et Odysseam, verbum ex verbo ridicule satis, quod verba potius quam sensum secutus est, neb Schol. Pers. I. 50.. Attius Labeo poeta indoctus fuit illorum temporum, qui Iliada Homeri versibus foedissime composuit.

Také Polybius, propuštěnec Claudiův, přeložil Homera, neboť Seneca velebí jej, že Homera a Vergilia přístupným učinil širšímu obecenstvu. Seneca Consol. ad Polyb. VIII. 2.: Homerus et Vergilius tam bene de humano genere meriti, quam tu et de omnibus et de illis meruisti, quos pluribus notos esse voluisti quam scripserant.

Než veškery tyto pokusy se ztratily. Naproti tomu jedna latinská Iliada se nám zachovala, která obsahuje 1070 hexametrů; z těch na prvých 5 knih připadá 537 hexametrů; na XVII. knihu 3 hex., na XIII. kn. 7 hex., na XXII. kn. 60 hex. Zpracování originálu béře se nestejným způsobem: s počátku autor úžeji víže se na originál, později originál zkracuje, čímž ovšem vznikají mnohé nejasnosti Mimo to, jak Schanz str. 309. poznamenává, při řečech a popisech bitev originál rozšiřuje, tak že není to překlad, nýbrž volné zpracování Iliady. I zjevno jest, že nemůže dostihnouti krás originálu. Básně této již za starověku užívalo se za knihu školní, pod jménem „Homerus“.

Kdo by byl původcem onoho překladu, dlouho se nevědělo, různá mínění se pronášela — nyní však všeobecně pokládá se za původce Silius Italicus.

III.

Vyšší vzdělání, které již na konci republikánské doby vlivem řeckým se bylo vzmohlo, za této doby — doby Augustovy — ještě více se rozšířilo. Augustus sám velmi rád a ochotně to podporoval.

Mimo Augusta také jeho přátelé horlivě podporovali umění a literaturu, zvláště Agrippa a nejhorlivěji Maecenas. Čelnější básníci a vůbec spisovatelé doby Augustovy odporučovali horlivě čtení řeckých památek a napodobení vkusu a umělecké formy Řeků

vos exemplaria graeca
nocturna versate manu, versate diurna.

Tento výrok Horatiův byl zajisté heslem v Římě tehdy skoro všeobecným. Z té příčiny arci básníci obyčejně potřebovali velmi dlouhého času ku skládání básní, k vytříbení a k zdokonalení jich, tak že někteří z nich, ač jim pěstování básnictví bylo úkolem životním, přece málo po sobě zůstavili památek, málo co do objemu, ale velmi mnoho co se formální uhlazenosti a vnitřní ceny týká.

Čtení a napodobení básníků alexandrijských za doby této velmi se vzmohlo a to byla věc přirozená. Římané cítili, že alexandrijští básníci Kallimachos, Euphorion, Apollonios a jiní nejen časem, nýbrž i také duchem a směrem jim byli příbuznější než básníci staré klassické doby řecké. A máme v básních doby Augustovy hojně příkladů toho, jak se řídili básníci vzorem alexandrijských básníků; tak na př. Vergilius krásnou knihu IV., která jedná o lásce Didony k Aeneovi, složil dle Apolloniova výkladu a to dle výkladu o lásce Medeině k Jasonovi. Propertius zase následoval Kallimacha a též Fileta. Podobnost básníků alexandrijských a římských této doby jest hlavně dvojí: u básníků doby Augustovy Horatia, Vergilia, Propertia, tak jako u alexandrijských básníků jeví se učenost, na které básníci velice si zakládali a ji v básních svých na jevo dávali. Druhá podobnost byla jakási sentimentalnost, která proti staré jednoduchosti a naivnosti naskytuje se v jejich básních.

Ale ovšem při tom římští básníci nezanedbávali starších básníků řeckých, zvláště Homera a lyrckých básníků. Vergilius napodobil Homera, Horatius Alkaia a Saphu.

Co se napodobení alexandrijských básniků týká, které se na př. jeví u Vergilia, Horatia, Propertia, nebylo to napodobení nikterak otrocké, naopak srovnání římských básníků a alexandrijských předchůdců dokazuje to, že žáci často vynikli nad učitele i vnitřní cenou básní i uměleckou komposicí a slohem.

Ovšem není úkolem mým ukázati, pokud napodobovali římští básníci básniky řecké, ale chci aspoň krátce v této době na to ukázati, ježto tu již s takovým překládáním se nesetkáváme, jaké jsme shledali v prvé a druhé době. Chci tak učiniti aspoň u representantů této doby.

Veliký básník P. Vergilius Maro v Bukolikách napodobil Theokrita, ano mnohé verše i doslovně překládal. Hlavní však rozdíl mezi

idyllami Theokritovými a Vergiliovými jest ten, že Vergilius ve většině idyll vyličuje pod zástěrou života pastýřského osoby a události své doby a vplétá do nich rozličné narážky na poměry politické a své vlastní. Theokritos individualisuje, Vergilius však allegorisuje.

V Georgikách však jeví se napodobení rozmanitých básníků, tak Homera, Hesioda, pak básníků alexandrijských: Apollonia, Theokrita, Biona, Parthenia a Kallimacha; pokud hospodářství se týče, byli mu pramenem Nikander, z něhož. jak Schanz má za to, vzat jest i název Georgica, dále Menekrates z Ephesu, Hesiodos svým dílem *Ἔργα καὶ ἡμέραι*.

K Aeneidě čerpal látku z řeckých básníků, jako Homera, Apollonia, i z římských, jako Naevia a zvláště Ennia. Nejvíce však napodobil Homera, jehož Iliadu a Odysseu chtěl Římanům nahraditi. V celku, jak již svrchu bylo řečeno, knihy I.—VI. mají podobný obsah jako Odyssea, VII.—XII. jako Ilias. Aeneas vypravuje své osudy Didoně (II, a III.), jako Odysseus Faiakům (Od IX.—XII.)

Ale i v menších částech shledáváme napodobení Homera: Bouře na moři a stesky Aeneovy I. 81.—102. upomínají na bouři v Odys. V. 290, a nn.; hostina ku poctě trojských hostí v Karthagině upomíná na hostinu faiackou ku poctě Odysseově (Od. VIII.); pohřební hry za Anchisa (V.) jsou napodobením XXIII. zpěvu Iliady (*ἆθλα ἐπὶ Πατρόκλῳ*); Aeneas mešká v podsvětí (VI.) jako Odysseus (*Νέκυια* Od. XI.); štít Aeneův v VIII. knize jest vylíčen dle štítu Achillova (Il. XVIII. 478 a nn.); výprava Nisova a Euryalova připomíná Doloneji v Iliadě (X.); souboj Aeneův s Turnem (XII.) připomíná souboj Achilleův s Hektorem (Il. XXII.)

Mnohá přirovnání téměř do slova jsou přeložena. Tak proslulé srovnání Didony s Latonou (I. 498. a nn.) je téměř překladem. Homerova srovnání Artemidy s Nausikaou (Od. VI. 102. a nn.) I jednotlivé věty a obraty jsou napodobení Homera, na př. multum ille et terris iactatus et alto I. 3.— *ὃς μάλα πόλλα πλάγχθη* Od. I. 1,; volventibus annis I. 234. *περιπλομένων ἐνιαυτῶν.*

Též jednotlivá slova zvláště epitheta, na př. I. 21. (populum) late regem — Hom. *εὐρὺ κρείων;* I. 65. (Juppiter) divom pater atque hominum rex — *πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε;* cristatus Achilles — *κορυθαίολος Ἕκτωρ;* uber glaebae — *οὖθαρ ἀρούρης;* Aurora lutea — *κροκόπεπλος.*

Že Vergilius různé básníky napodobil, máme mnohá svědectví. Macrob. V. 2. 4.: vulgo nota sunt quod Theocritum sibi fecerit pastoralis operis auctorem, ruralis Hesiodum et quod in ipsis Georgicis tempestatis serenitatisque signa de Arati Phaenomenis traxerit. Gellius IX. 9. 3,: scite et considerate Vergilius, cum aut Homeri

aut Hesiodi aut Apollonii aut Parthenii aut Callimachi aut Theocriti aut quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expressit. Macrob. V. 17. 4.: de Argonauticorum quarto, quorum scriptor est Apollonius, librum Aeneidos suae quartum totum paene formavit ad Didonem vel Aenean amatoriam incontinentiam Medeae circa Jasonem transferendo. Macrob. V. 2. 4.: eversionem Troiae cum Sinone suo et equo ligneo ceterisque omnibus quae librum secundum faciunt a Pisandro ad verbum paene transcripsit.

Báseň Moretum, která vyskytuje se pod jménem Vergiliovým jest napodobení Parthenia. J. G. Vossius nalezl v rukopise Ambros. poznámku: Parthenius Moretum scripsit in Graeco, quem Vergilius imitatus est.

Q. Horatius Flaccus poesií řeckou, jak dí Ribbeck Gesch. der röm. Dicht str. 119. II., tak jest proniknut, že vyznívá ze všech jeho písní a kdyby veškery plody řecké lyriky byly nám zachovány, bylo by to ještě zřejmější. Poměr jeho k vzorům řeckým jest velmi rozdílný; brzy napodobí celek, brzy jednotlivosti, obraty neb myšlenky.

V epodách napodobil rozměr i ducha Archilochova. Hor. Ep. I. 19. 23.:

Parios ego primus iambos
ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.

V odách pak rozměrem, tónem i látkou napodobil řecké lyriky. Zásluha jeho spočívá v tom, že za vzory vybral si nejlepší řecké básníky doby klassické, jako Alkaia, Saphu, Anakreonta, Pindara a jiné. Hor. Car. III. 30. 13.

princeps Aeolium carmen ad Italos
deduxisse modos

Za prvých dob tvoření byly básně jeho nejvíce lokalisovanými překlady, čím dále, tím však samostatněji si vedl, až konečně tvořil úplně samostatně.

V satirách Horatius čerpá látku také z básníků řeckých. I lze pozorovati vliv Menippův, na př. v II. kn. sat. 5.; ještě větší vliv jest Biona, což sám Horatius dosvědčuje Ep. II. 2. 59. a 60.

carmine tu gaudes, hic delectatur iambis
ille Bioneis sermonibus et sale nigro

V třech didaktických básních, jež dle obsahu uvádí Ovidius Trist. IV. 10. 43.:

saepe suas volucres legit mihi grandior aevo
quaeque necet serpens, quae iuvet herba Macer

Aemilius Macer použil jistě vzorů řeckých.

Dvou básní známe tituly: Ornithogonia, v níž asi napodobil řeckou ornithogonii, která kolovala pode jménem jakéhosi Boia, a Theriaca, kde napodobil Nikandrovo dílo Θηριακά; pro třetí báseň, jednající o rostlinách, jejíž titul se neuvádí, bylo mu vzorem Nikandrovo dílo Georgica. Že Aemilius Macer napodobil Nikandra, o tom Quint. X. 1. 56.: Nicandrum frustra secuti Macer atque Vergilius.

Cornelius Gallus nejen že skládal elegie dle vzoru alexandrijských básníků, nýbrž i překladal z Euphoriona, jak dosvědčuje Servius ad ecl. X. 1.: Euphorionem transtulit in latinum sermonem et amorum suorum de Cytheride scripsit libros quattuor. Servius ad ecl. VI. 72.: hoc autem Euphorionis continent carmina, quae Gallus transtulit in sermonem latinum. Probus ad ecl. X. 50: Euphorion, ... cuius in scribendo secutus colorem videtur Cornelius Gallus.

C. Valgius Rufus přeložil rhetoriku Apollodorovu, jak vidíme z Quintiliana, který užil z tohoto překladu některých definic, na př. III. 5. 17.: causam finit Apollodorus, ut interpretatione Valgii discipuli eius utar, ita . . . .

Elegie uvedena byla do římské literatury dle vzoru alexandrijských básníků, ale Římané daleko v ní předstihli své vzory, tak zvláště Albius Tibullus a Sex. Propertius, který s obzvláštní zálibou lnul ke Kallimachovi a Philetovi, jichž prosí, aby vpustili jej ve svatyni své poesie. IV. 1, 1.:

Callimachi manes et Coi sacra Philetae,
in vestrum, quaeso, me sinite ire nemus

s jich písní chce závoditi V. 6. 3.:

ara Philetaeis certet Romana corymbis
et cyreneas urna ministret aquas

dosti jest mu jich slávy býti účasten IV. 9. 43.:

inter Callimachi sat erit placuisse libellos
et cecinisse modis, Coe poeta, tuis

Ale tito básníci Propertiovi skýtali jen formu, nikoli obsah.

P. Ovidius Naso, náležitě vzdělán jsa v literatuře řecké a důkladně seznámen jsa s jejími plody, skládal své básně, čerpaje látku z básníků řeckých i domácích. Tak k básni své Heroides bral látku z Homera, z tragoedií řeckých, zvláště z Euripida, z básníků alexandrijských i domácích. K Metamorphosám čerpal látku z Theokrita, na př. Met. XIII. 750. a nn. — Theokr. id. XI.; z Euripida Bacch.

233. a nn. — Met. III. 532; Bacch. 416. a nn. — Met. 534.; Bacch. 447. a nn. — Met. 699.; z Homera Od. VI. 154. a nn. — Met. IV. 322. a nn; Hom. II. 250. a nn. — Met. XII. 188. a. nn. Jistě pramenem byli mu alexandrijští básníci Nikander básní ,Ἑτεροιούμενα a Parthenios básní Μεταμορφώσεις. Podobně i v jiných básních Ovidius napodobil řecké básníky.

Dodatek. — V době stříbrné Římané majíce již své vzory svá vynikající díla lnuli k Řekům měrou mnohem menší než v dobách předešlých; ale i tu jsou mnozí, jimž díla Řeků byla vzorem.

Gaius Valerius Flaccus složil mythologickou báseň Argonautika podle vzoru Apollonia Rhodského. Látka tato byla velice oblibena; množství řeckých i římských básníků pokoušelo se o její vzdělání. Nám zachována jest Valeriova báseň, ovšem s mnohými mezerami a ve formě na mnoze velice pokažené Imitace Apolloniovy básně jeví se na mnohých místech zcela zřejmě, ale třeba uznati, že žák mistra svého předstihl, zvláště vhodným sloučením jednotlivých částí v umělecký celek. Komposice Valeriovy básně jest zdařilejší než Apolloniovy; taktéž psychologické odůvodnění jednotlivých částí jest u Valeria vhodnější než u Apollonia.

Pod jménem Senekovým zachovalo se 10 tragoedií, z nichž 9 jest podle vzoru Euripidova a Sofoklova, v 10. vzata jest látka z dějin římských.

Z doby stříbrné pochodí bajky Phaedrovy, jež jsou překladem bajek Aesopových, které jednotlivě vyskytovaly se již u Ennia, Lucilia Horatia Sat. II. 6. 79., Livia II. 32. Že Phaedrus Aesopovy bajky přeložil, praví sám I. prol.

Aesopus auctor quam materiam repperit,
hanc ego polivi versibus senariis

Římané však zůstaly za vzory řeckými v oboru bajky. To zvláště ukázal Lessing, jenž praví: So oft Phaedrus sich von der Einfalt der griechischen Fabeln auch nur einen Schritt entfernt, begeht er einen plumpen Fehler.

V době páté — v době úpadku — studium řeckých památek počalo zanikati, neboť byli již mnozí spisovatelé, kteří již neznali řeckého jazyka a řecké literatury.

Obsah vědeckých článkův obsažených v minulých zprávách výročních:

1. Pomerium . . . . Referuje Frant. Teplý, 1900.
2. Řeč k 70. Nejvyšším jmeninám Jeho Veličenstva císaře . . . . O ubývání teploty do výše . . . . — Flor. Horut, 1901.
3. Jak působily plody literatury řecké na vývin římské literatury . . . . Frant. Vaněk, 1902.

